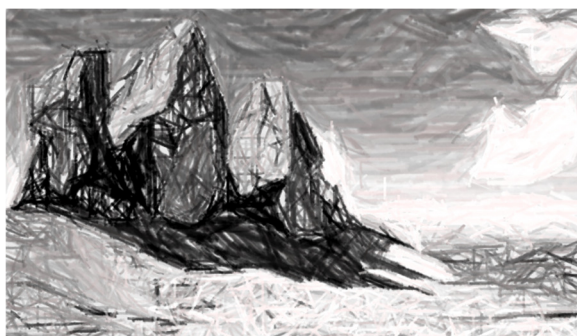

Razvoj družbe in podjetništva v obmejnih regijah - Južna tirolska/ Südtirol

Kranj, 7.4.2022

V obliki webinarja smo imeli pogovor na temo razvoja družbe in podjetništva v treh obmejnih regijah in tudi vlogo, ki so jo pri tem imele narodne skupnosti.

Prvi del je bil namenjen zgodovinskemu pregledu v drugem delu pa so se predstavila različna podjetja, ki so se v kriznih časih uspešno prilagajala novim razmeram in uspešno poslujejo še danes. Organizator dogodka je bila Slovenska Gospodarska zveza iz Celovca.

Marsikdo še danes zmotno meni, da je Južna Tirolska del Avstrije. V resnici je del Italije, v okviru katere ima svojevrsten položaj, deluje kot »država v državi« z lastnim pokrajinskim parlamentom. Skupaj s Trentinom je edina italijanska avtonomna pokrajina, ki danes po več desetletjih trajajočih nasprotjih nemške in italijanske narodnostne skupine velja za vzor urejanja odnosov med manjšinskim in večinskim prebivalstvom. Z vztrajnostjo so dosegli visoko stopnjo pokrajinske avtonomije, popolno uveljavitev manjšinskih pravic, stalne finančne prilive EU in Italije ter visoko gospodarsko razvitost in bogato kulturno življenje. Izkoristili so potenciale, kljub temu da živijo na obrobju, razvili različne veje gospodarstva, ki temelji predvsem na turizmu, in vzpostavili čezmejno sodelovanje na gospodarski, kulturni, izobraževalni, raziskovalni ravni. Vse opisane aktivnosti se prepletajo tudi v prispevkih spodnjih govorcev.

V prvem delu je o zgodovinskem ozadju in gospodarskem razvoju predaval **dr. Michl Ebner, predsednik Gospodarske zbornice iz Bolcana.**

Na začetku je dr. Ebner predstavil sodelovanje med Gospodarsko zbornico Bolcano z podobnimi inštitucijami tako na avstrijskem Koroškem kot v Sloveniji (GZS). Poudaril je pomembnost etičnih skupin, ki delujejo na tem prostoru. Tako avstrijska Koroška kot Južna Tirolska sta večjezični regiji in ustvarjata Evropo v malem. To ne predstavlja neke ovire ampak samo bogati živče na področju Južne Tirolske avstrijske Koroške in Slovenije tako gospodarsko kot tudi kulturno. Na Južnem Tirolskem je v poslovnem registru vpisanih 60.000 gospodarskih družb. Prevladujejo dejavnosti na področju turizma, kmetijstva in trgovine. Veliko pozornost namenjajo naslednikom, se pravi prenos med generacijami. Velik pomen dajejo tudi ženskemu podjetništvu. Omenil je tudi pomen podjetij na

Projekt je sofinanciran s pomočjo Evropskega sklada za regionalni razvoj, Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo ter SPIRIT Slovenija, javna agencija

podeželju in v gorskih regijah, ne samo v velikih mestih. Pri tem je odločilnega pomena vloga etičnih skupin na teh področjih.

Drugi govorec je bil **dr.Georg Grote, raziskovalec in zgodovinar na Inštitutu za pravice manjšin; EURAC, Bolcano**, na začetku nam je predstavil zgodovino Južne tirolske, ki sega v začetke 20 stoletja. Na današnji razvoj Južne tirolske so odločilno vplivali dogodki iz leta 1918.

Leta 1918 je povsem prevladovalo nemško prebivalstvo (90 odstotkov), dokler Italija ni dobila Južne Tirolske za nagrado za udeležbo v omenjeni vojni na zavezniški strani. Takrat se je narodnostna podoba s fašistično oblastjo, italijanizacijo mest in naselitvijo številnih družin iz južne Italije začela spreminjati. Mussoliniju je uspelo v mestih, nikakor pa ne na podeželju, kjer so se mu uprli kmetje in domačo zemljo branili pred naseljenci z juga. Še danes v mestih prevladujejo Italijani, medtem ko sta podeželje in okolica mest poseljena z nemško govorečimi, ki imajo značilen južnotirolski dialekt. Ljudje se še vedno počutijo bliže Dunaju kot Rimu. Vidno vlogo je imel tudi Ettore Tolomei (1865 – 1952) italijanski nacionalist in fašist, ki je propagiral italijanstvo Južne Tirolske. Omeniti pa gre tudi kanonika Michaela Gamperja (1885 – 1956), kateri se je med italijanizacijo dolgo upiral prepovedi nemških tiskanih medijev na Južnem Tirolskem tako, da je še naprej objavljaj nemška besedila in izdajal nemški časopis »Dolomiten« s podporo Vatikana. Po prevzemu Južne Tirolske s strani nemškega rajha leta 1943 je moral kot najbolj preganjana oseba na Južnem tirolskem pobegniti v Toskano. Tudi po koncu vojne je še naprej podpiral interese nemško govorečega prebivalstva Južne Tirolske in ustanovil založbo Athesia. Bil je tudi ustanovitelj skrivnostnih katakombnih šol z nemškim poukom.

Tretji govorec je bil **Dr.Mag. Hansjörg Telfser, »Marmor-Lechner«**. Najprej je predstavil zgodovino »Laasa Marmor«, ustanovitelja in predhodnika današnjega podjetja. Ustanovitelj je bil Matthias Gasteiger in v tistih časih je bilo eno izmed najmodernejših evropskih podjetij, poznano po celem svetu. Vas Laas je bila prvič omenjena v listini leta 1209 kot »Laz«. Izvor imena ni jasen. Uradno italijansko krajevno ime »Lasa« pa so novi vladarji uvedli kot domišljjsko ime leta 1923, potem ko je Južno Tirolsko priključila Italija. Po trenutnih spoznanjih je novo italijansko krajevno ime »Lasa« izpeljano iz »kamnoloma marmorja Laasa v Lasi (Tirolska)«. Gasteiger je pomagal lokalni industriji marmorja najti investitorje, ki so leta 1928 postavili veliko tovarno marmorja v Vinschgauu, ki obstaja še danes.

Novembra 2008 je Lechner Marmor AG prevzel Lasa Marmo GmbH s sedežem v Lasi na Južnem Tirolskem. Združitev obeh podjetij je bila pomemben mejnik v novejši zgodovini Lasa Marble. Zgodovinska rudarska mesta in kamnolomi v dolini Lasa so prvič združeni pod eno streho. Dr. Telfser je predstavil še vidnejše projekte, kjer je uporabljen LASA marmor: Oculus, New York; Sonzogno, Abu Dhabi; Katedrala sv.Petra in Pavla, Brno; Skyspace Ta Khut Urugvaj; Čokoladna hala Harrods, London;....

Četrty govorec je bil **Florian Hellweger, poslovodja Sirarne drei Zinnen**, katere zgodovina sega že v leto 1874.

Adolf Trientl je pred 130 leti spoznal, da predelava mleka ni ustrezala idejam o higieni in čistoči ter da kakovost in skladiščenje mleka nista bila najboljša. Zato je združil kmete in s tem kmetom prihranil veliko časa in dela ter pripomogel k izboljšanju higiene in kakovosti.

Dolgo časa v mnogih delih Evrope predelavi mleka in smetani na kmetijah niso posvečali veliko pozornosti. Postopek ohlajanja mleka je najprej postal znan po velikem posestniku iz Švedske. Prej je veljalo prepričanje, da mleko pri pridelavi ni potrebno shranjevati v hladilnicah, zato so ga hranili na toplem, dokler se ni na površju naredila smetana.

Južnotirolski kmetje so živeli kot samozadostni. Šele z izgradnjo železnice in razcvetom trgovine so jih spodbudili tudi k prodaji svojih izdelkov. Nekaj let po odprtju železnice skozi Pustersko dolino so se zbrali številni daljnovidni kmetje, gostinci in gospodarsveniki, se dogovorili s skupnostjo in proizvajalcem mleka ponudili delniške certifikate.

Tako je bila leta 1875 v San Candidu ustanovljena prva alpska mlečna zadruga in istega leta so pričeli tudi z proizvodnjo v stari »Forsthaus« v San Candidu. Nekaj let pozneje, leta 1882, je bila ustanovljena mlekarska zadruga Dobbiaco, ki je začela proizvajati mleko, smetano in sir. Smisel in namen planšarskih mlekarskih zadrug je bila stroškovna učinkovita skupna predelava mleka.

Zadruga se je skozi leta večkrat preimenovala, vendar namen in vsebina sta ostala enaka. Od marca 2005 se alpska mlekarna imenuje »Alpska mlekarna Drei Zinnen – razstavna mlekarna, zadruga in kmetijska družba«.

Dogodek je bil odlična priložnost za spoznavanje tako zgodovine območja kot razvoja podjetništva v nam bližnjih regijah.

Mojca Umek
Svetovalka SPOT